

F. S. PAVLETOV:

VELIKONOČNI DIH.

SILHUETA.



akor iz vesele dalje mi je dihnil veter v obraz, in v meni se je oglasilo dolgo, goreče hrepenenje.

Loško — razvaline kartuzijanskega samostana!

Na golih, od vremena razdejanih zidovih, mogočnih ramah — sem slonel. Oblačno nebo je plavalo nad menoj. Veter se je igral po ozračju, a ne veter-samozvanec, tiran — ampak tih in skromen veter. Pomladni, prelestni vonj je izpuhteval iz mokrotne zemlje. Zdelo se mi je, kakor bi mi dihala iz zemlje življenje, mlado, procvitajoče se življenje.

Moje hrepenenje pa je za nekaj časa obnemelo v davnem šepetu, ki se je dvigal iz razvalin . . .

Loško — kje so tisti dnevi?

Kje so dnevi, ko se je v tvojem zidovju oglašal veličastni velikonočni dih — meniških, pobožnih src?

Kje so dnevi, ko se je velikonočna radost in njena spremljevalka, veličastna aleluja, razlegala po tem tistem zidovju? . . .

Davno so minuli tisti časi.

Samotni starci, hrasti, dvigajo svoje s sivim mahom obrasle roke kvišku, kakor bi si otirali solze . . . Svilnate, rumenkastosive mačice vitkih vrb se vzpenjajo na razvalinah, kakor tihi vzdih, kakor tihe tožbe. Mir vlada nad njimi, plava, se širi — kakor bi v bisernojasnih jutrih molili menihi-kartuzijani svoje jutranjice . . .

Včasih — v onih davnih dneh — so se širili blagoglasni slivospevi iz jasnih in pobožnih grl med tem zidovjem, včasih so ječé odmevale stopinje po tihih, dolgih hodnikih — a sedaj kvečjemu samotno zakroka gavran. In kakor bi se plašil svojega glasu, dvigne peruti in plava proti zelenim cerkniškim poljanam.

A glej! Ko prihaja velikonočni dih v dežel, ko prihaja ž njim po tihih prstih v njegovem spremstvu velikonočna aleluja in njena radost, ko razstre nad razvalinami mehkokrila pomlad svoje jutro, ko se povsod vzbujajo pomladni cvetovi, ko se povsod oglašajo žvrgoleče pevke, ko se povsod vzpenjajo iz zemlje snežnobeli zvončki in prelestni vonj vijolic — tedaj je še, kakor bi se glasil nežni glas samostanskega zvončka in klical menihe k jutranji molitvi, in bi se vzpenjala tiha ponižnost s prelestnim vijoličnim vonjem proti nebesom in bi menihi prepevali velikonočno alelujo — — —

In vejev e ostarelih smrek se ziblje, trepeče, šelestí in pripoveduje o davnih dneh . . .

* * *

Bilo je l. 1528.

Na oknu skromne celice je slonel mlad menih-kartuzijanec. Radostno, živo oko mu je plavalo po okolici. Žarki večernega solnca so se kopali v zlatu se topečih valčkih cerkniškega jezera, si nagajali in se odbijali v nešteti množinah, hiteli — kakor bi se težko poslovlili od te v zlatu se topeče, komaj vidno zibajoče se gladine.

Bakrena streha pri cerkvi Matere božje je gorela, okna gotiškega prezbiterija so plamtela. Sence visokega, gozdnatega Javornika so se temnile, modrile.

Zadnjič so zatrepotali žarki in izginili; nébes je zažarel v večerni zarji; po polji se je širil večerni mrak. Ratarji, ki so pripravljali in obdelovali zemljo, so ponehali z delom. V gručah so se vračali proti domu.

Brat Emerik pa je slonel na oknu. Na bledem, košččenem obrazu mu je plavala tiha, velikonočna radost srečne, presrečne duše . . .

Še tri dni — komaj jih čaka! — še tri dni, in zadonele bodo orgle v cerkvi Matere božje v slovesnem spevu aleluje... Še tri dni — in on bo v tihi radostni sreči molil svojega Boga kot duhovnik, novomašnik. Še tri dni — in njegova prva daritev se bo dvigala k nebu...

Mladi menih je pokleknil pri oknu, njegovo radostno oko je splavalo proti nebesom in njegova duša se je pogovarjala z Bogom — —

In večer je prihajal veličastno za mrakom in vodil s seboj noč. Šelest drevja je ponehaval, zamrli so zadnji glasovi v naravi komaj čutno, komaj slišno...

In neko velikonočno pričakovanje je zavladovalo povsod — —

* * *

Prišel je večer velikonočne sobote.

Okrog cerkve Matere božje in po cerkniškem trgu se je še razlegala veličastna, radostnovesela aleluja. Duh kadila se je spenjal po tišini, tuintam so zazvonili zvončki, tuintam so zapeli menihi pesem radosti, pesem zmage — —

Veličasten, mogočen izprevod se je premikal po trgu, bandero za banderom, luč pri luči, in med množico v sredi so stopali v dragocenih ornatih menihi in molili svojega Boga, Rešenika, ki je zmagal smrt. In za njimi nepregledna vrsta ljudi z velikonočnim hrepenenjem na obrazih — —

V bližini priorja-celebranta je stopal brat Emerik, novoposvečeni mašnik, kot diakon. Sveta radost, sveto hrepenenje na licih in težko pričakovanje je bilo v njegovih izrazih. Oči so mu neprestano, nepremično zrle v sveto Rešnje Telo, njegov duh pa je klečal pred svojim Odrešenikom in mu pel radostno velikonočno alelujo. Blagodišeči vonj kadila se je ovijal okoli zlate, s kamni posejane monstrance in se vzpenjal višje, višje — Izprevod je došel že do sredi trga prav do mogočnega tabora, ki je obdajal cerkev.

Tedaj se začuje v ozadju izprevoda nejasen krik, vpitje, čudni vriski. — Vrste po-

božnega ljudstva so se vznemirile, kakor pšenično klasje, kadar potegne veter, plapolajoča bandera so se stresala, nagibala... Krik in vpitje pa sta rastle vedno bolj, in naposled se je čulo jasno:

„Turki!“

In kakor se vznemiri mirno morje popoldneva, ko solnce pripeka z vso silo, in se polagoma začno na obzorju zbirati oblaki, vedno bolj, vedno v večji množini, in naposled zastré tema vse obzorje, tam od jugozahoda pa hipno pridrvi mogočen piš: kakor se tedaj vznemiri vodovje morja in peni in šumi in buči in hrupi — tako je zašumelo tedaj po izprevodu. Bandera so padala po tleh — krik, vrisk, strah in trepet je zavladoval za trenutek vsepovsod. Vse je hitelo v utrjeni tabor pri cerkvi.

Tam v ozadju pa so se pridrvili divji Turki in za njimi in ž njimi groza. Sablje so bliskovito švigale, udarec za udarcem; topot arabskih nemirnih konj z razdraženimi nozdrvmi, jek in žvizg mečev se je čul med grozovitim krikom in smrtnimi vzdihmi. In tam, kjer je prej še vladala velikonočna radost — je žela smrt z neizprosним srpom. In tam, kjer se je še prej širil in vzpenjal blagodišeči vonj proti nebesom, tam se je kadila vroča kri pobitih — — —

Menihi z Najsvetejšim so prvi hip onemeli, ostrmeli, potem pa so se hoteli rešiti v tabor. A bilo je prepozno.

Oče prior se je zgrudil z Najsvetejšim; kri mu je oblila starikavo, sveto obličje. Tedaj pa se je sklonil brat Emerik, pobral Najsvetejše, zagnal težko srebrno kadilnico turškemu konju v glavo in stekel proti vratom, ki so jih že zapirali ljudje, kateri so ubežali bliskovitim sabljam.

Krčevito je pritiskal brat Emerik Najsvetejše na svoje mlade prsi in zakrival z roko — da je obrani onečaščenja. Že je bil pri vratih, ko ga je zadel udarec. Zgrudil se je. Roke pa so še vedno branile in ščitile svojega Gospoda. Turški konjenik se je sklonil, da bi si prilastil zlato monstranco — tedaj pa ga zadene kamen v glavo. Vrata tabora se naglo odpró, dvoje mož s spošto-

vanjem dvigne novomašnika z Najsvetejšim in ga prenese v tabor . . .

Turki so zastoj poizkušali prodreti v malo trdnjavo. Morali so oditi s pobitimi, krvavimi glavami. Mudilo se jim je, zakaj vedeli so, da se jim za hrbtom zbira vojska. V treh dneh so bili v Postojni, v Cerknici, v Ložu, Ribnici, Kočevju in so odhajali pri Kostelu čez kranjsko mejo.¹⁾

Brat Emerik je stal naslonjen pri oltarju in trepetaje spravljal Najsvetejše v tabernakel. Kri mu je lila po obrazu in padala po snežnobelih prtih oltarja. Potem pa je hipno obledel, hotel se oprijeti, a roka je

¹⁾ Primeri: Dimitz, Geschichte Krains, II. del, str. 115.

zagrabila v zrak — — in izdihnil je svojo hrepenečo dušo — — pri oltarju božjem.

Brat Emerik, novomašnik, je za prvo daritev — daroval Gospodu svoje mlado življenje.

Njegovo s krvjo poškopljeno obličje se je blaženo smehljalo. Tako srečno, tako radostno, kakor bi bil ravnokar dihnil vanj velikonočni dih — —

* * *

Pomladni prelestni vonj je izpuhteval iz zemlje, ko sem se prebudil iz svoje zamišljenosti.

In kakor iz vesele dalje, mi je dihnil veter v obraz, kakor mirni, hrepenenje in radost noseči — dih velikonočni . . .



KRISTINA :

ON ŽIVI!

Zagorele so gore
s solncem jutranjim oblite,
h grobu stopajo žene
v halje žalostne zavite.

Žalostne so njih oči,
lice od joku upalo,
tiho stopajo žene
h grobu, vsekanemu v skalo.

Toda glej... kako vzdrhté...
Grob pred njimi zije prazen,
in ob grobu — kaj je to? —
angela svetla prikazen . . .

„Ni ga v grobu — On živi!“
Sprava z nebom je končana,
zemlja bedna in nebó,
glasno kličita : „Hosana!“

